

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1626. Soc. 87.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](#)

tes. A Joanne Correa Praefecto pulsus in Lusitaniam typis mandaratur libellum P. Ignatii Martinii de dialogis Christianae doctrinæ versum in idioma Congense & Ambundanum maximo animarum lucro. Prorectorem nominavit P. Michael Alphonsum.

14. Cum gens ea plurimum soleat moveri rebus novis, Patres excogiti-
tunt aliqua artificia pia. P. Jatinus introduxit sextis Quadragesimæ feriis ver-
berationem exhortatione præviâ, personante dulci concantu, dum fiebat verbe-
ratio. Die festo S. P. Ignatii commisit scenæ dialogum perjucundum. P. Mi-
chael Alphonsus divisit in turmas pueros, qui diebus singulis discurrebant per
diversas urbis plateas cantantes Christiana mysteria. Quo factum est, ut sint
extinctæ profanae cantiones. Probavit Deus communis beneficio piam consue-
tudinem: Tigres, & pantheræ, quæ noctu ingredientes urbem lacerabant ani-
mantia domestica, & nonnunquam homines, ex quo coepit hujusmodi pietas,
non amplius urbem adorata. Cum ob aliquas rationes is cantus cessaret, rur-
sus prædictæ feræ urbem infestarunt; propterea mos pius renovatus, urbs li-
berata ferinis insultibus.

15. P. Joannes Paiva aperuit Gymnasium Latinitatis pro filiis Lusitano-
rum, & pueris Congensibus speciem ingeni præbentibus. Additi dialogi Chri-
stianæ catecheseos, quos certis diebus per celebriora urbis compita discipuli
declamabant, magno populi solatio Hieronymus Mendius Coadjutor ludum
alphabeti instituit: concurrere non solum pueri, sed etiam nonnulli viri nobiles
studio perdiscendi Lusitanum idioma, quod simul cum elementis Mendius edo-
cebat.

Annus 1626. SOC. 87.

1.

Splendidissimum non solum hujus Provinciæ, sed etiam totius Societatis lu-
men extinctum est in obitu P. Francisci Mendosæ herois celsæ virtutis. Mors Ven. P.
Francisci
Mendosæ
Cuncta in eo fulsere grandia. Nobilitas de primaria Regni, sanctitas, &
sapientia, quales formant virum magnum. Natus Ulyssipone. Ad incundam
Societatem se fugâ proripiuit è domo fratris, ut suo loco narratum. Gaudebat
ingenio ad scientias, five descendias, five tradendas felicissimo, ac fœcundissi-
mo. Ulyssipone & Conimbricæ professus Rheticam, Conimbricæ Philoso-
phiam, sacras litteras in Eborense Academia, ubi gradu Doctoris insignitus.
Subinde rexit Conimbricense Collegium; quo munere expleto redit ad carhe-
drum divinae scripturæ in eadem Eborense Academia; tandem creatus Rector
Eborense Collegii & Academiæ. In superioris anni Comitiis electus Romanam
iturus Procurator. Redeuntem in Lusitaniam tertia Junii mors intercepit Lug-
duni Gallorum.

2. Quam litteris politioribus instruētus fuerit, restatur ejus Viridarium
cultissimæ plenum eruditio. Quâ micuerit in divinis scripturis sapientia, ar-
gumento sunt volumina tria in aliquot capitula libri primi Regum, quæ omnium
sapientum manibus teruntur. Eadem, & conciones typis vulgata, quantus
eminuerit in sacro suggerito, cunctis exhibent. Sed haec quamvis grandia, mi-
nora sunt virtutibus, quibus excelluit.

3. Qui noverant à primis annis in Societate, testes sunt, à se in Fran-
cisco nec auditum, nec vilum quidquam, quod levis culpæ argui posset. Ubi-
cunque fuit, odorem virtutis reliquit, & opinionem sibi peperit. A. R. P. Mu-
tius Generalis eum Romæ familiariter observans, dixit: *P. Mendosam admirabilem esse, quod magnus erat Concionator, magnus scriptor, magnus Superior, &*
magnus Sanctus.

4. Nemo fuit Evangelicæ humilitatis studiosior. Si verbum est injectum
de ipsius nobilitate, pudore suffundebatur. Si in actionibus litterariis eum in-
ter alios Doctores nominarunt, erubuit, inque terram oculos depreclusit. Ne-
H h 3 scie-

246 *Synopsis Annalum Societatis IESU.*

sciebat, quid esset caro & sanguis. Sorores suas moniales non invisit, nisi iussa Superiorum. Omnia commoda singularia refugit, etiam cum ipsis egebat, ne esset exemplo sequiori non egentibus. Si gubernans Collegia morbum passus est, ibat protinus ad commune valetudinarium. Ad excipiendas confectiones in carceribus & nosocomis erat primus. Obvium aliquando habens mendicium variolis prostratum, sedit humi ad ejus audiendam confessionem. Sæpe ne à reliquis in viâ discederet, edebat escas, quas sibi noxias experiebatur. Nullum etiam Superior à sociis admisit obsequium. In viâ & vestitu vilia quæque sibi delegit.

5. Quotiescumque novit aliquem ab ipso offensum se reputare, non tradidit se nocturnæ quieti, priusquam illum conveniens rogareret veniam. Tamen unicè cuperet vitam omnem infumere scribendo in sacra biblia; ab aliis tamen munius sibi impositis humeros subtraxit nunquam, ne voluntatem suam antepeneret obedientia. Ajebat, in magisterio Professoris sacra pagina nihil sibi esse molestius, quam lectors pro menâ corrigere, cum ipse ab omnibus corrigi defideraret. Labores suos, licet pretiosissimos, faciebat nihil. Typis mandavit permotus falso rumore, quod in Gallia cuderentur.

6. In ferendis adversis semper invictum ostendit animum. Jejuniis & voluntariis castigationibus macerabat corpus, quanquam afflita valetudine. Raro prodire è cubiculo animadversus, dicitans, homini scholatico esse exiguum tempus omne. Hinc & in itineribus, dum ad hospitium pervenisset, prima illius erat cura studium, ad quod in promptu cerebat necessaria. Plerumque usque ad noctem medium libros pervolvavit.

7. Vultus modestia spirabat humano quid majus. In sacro suggesto erat gravissimus, solitus dicere: *Tria loca non patiuntur levitatem, Altare, Pulpitum templi, & Tribunal confessionum.* Antequam subiret templi suggestum, conformatio dicendarum rerum prius inflammabat se, tum auditores incendebat. Virtus non est, in qua posteritati non reliquerit exemplum, ut liquet ex ipsis vita, quam vulgavi in opere de domicilio titionum Conimbrica.

8. P. Franciscus Freirius, qui cum eo Româ veniens, postremam totius anteactæ vitæ confessionem exceptit, testis est, Mendosam non amissile gratiam primigeniam in lustrali fonte acceptam. Nihil curæ, & sumptus omisere nostri Patres Galli in ipsius procuranda salute. Ad ejus funus, utpote viri celeberrimi, factus est maximus & urbis, & Academiæ concursus. Cum acerbissimum nuncius de morte Francisci pervenit in Collegia nostræ Provinciæ, sic omnes pervalet dolor, ut altâ nocte in cubiculis præsertim Eborense Collegii quod regebat, auditu sint plorantium gemitus & suspiria tanquam in lamentabili, & communi jaæta.

9. Conimbricæ 16. Augusti vitæ periodum conclusit P. Christophorus Amaralius, qui vivere mundo coepit in Castella, cum illic exularet genitor iussu Regis Philippi ob factiones Antonii Ludovici Infantis filii, quo tempore regnum affectavit. Tres & tringinta annos in Societate vixerat singulari virtutis exemplo, plurimum addictus colenda magna Matri. Tradidit Philosophiam, Theologiam profitebatur magisterii anno jam tertio. Suis expensis in parentis sui sepulturam emit, dotavit, & exornavit facillum S. P. Ignatii in templo nostro.

10. Post varias lites Collegium Conimbricense hoc anno adiit possessionem Ecclesiarum, quarum redditus ipsi annexuerat Pontifex anno 1620. Ad Collegium pertinebat earum jus præsentandi. P. Nonius Mascarenus Affiliens plurimum hoc in negotio desudavit, quo non parum adjutum Collegium. Ecclesiæ dicuntur S. Andreas de Massinata Ceicæ dicecesis Conimbricensis, S. Felix Lafonii dicecesis Vienensis, S. Thyrus de Paramiis, S. Mamantius de Villarmajose, S. Eulalia Sanguedi in dicecensi Portuensi, S. Crux de Lumiaiis, S. Crux de Alvarenga in Lamecensi dicecensi.

11. Aedificium villa suburbanæ Collegii Conimbricensis sita prope fluviu[m] Mondam crescit subsidio duorum millium cruciatorum, dato à P. Aria Fer-

Moritur P.
Christoph.
Amaralius.

Collegium
Conimbric-
ense adit
possessionem
Ecclesiarum
annexarum.

Incrementa in
villis subur-
banis.

Ferreira nostra Societatis. Et villa suburbana Eborense Collegii, quam nuncupant Valboniam, habuit incrementa: eam cœperat muro circumdare P. Francisco Mendossa, hoc anno perfectum est opus, magno villæ, & religiosæ obseruantiae bono. Ex utroque Collegio non pauci sunt egredi ad faciendam in po-
pulis Evangelicam fementem. Pariter tertia Probationis Patrum missiones,
& tironum peregrinationes Ulyssipone cursum solitum tenuere. Tres & triginta Ingressi.
hoc anno nomen dedere Societati.

12. Regni Congensis tenuerunt Collegium diverso fluctu iactatum, Repu-
blicâ perturbata ob Regis tyrannidem, quam cùm ferrre non possent Moxicongi;
sic Optimates vocantur, de Rege dignitate exuendo cogitârunt. Dum illi cuni-
culum parant, nostri inter se conferebant ejus Collegii inutilitatem, ex his po-
tissimum capitibus: Quod impedirentur itinera Loandam, cessante commercio
nostrorum cum suis Superioribus, & Loandenzi Collegio, unde mittebantur pro-
visions, & necessaria ad sacrum missæ faciendum, unicum solatium in tam in-
felici regione viventibus. Quod possent illic subditi vivere immunes ab impe-
rio Superiorum, maximè si Regi adhærerent.

13. Quod interciperentur litteræ, non esse liberum nostris res omnes
referre Superioribus, ne socios exponerent infamiae periculo. Quod libertas
non foret in obeundis nostris ministeriis, cùm Rex non permitteret adiri capitū
damnatos, ut in spiritu juvarentur. Arceri domo nostrâ populum metu Regis.
Quod Rex ad colloquia vel ægrè, vel raro nostros admitteret. Negari redi-
tum Loandam, nisi fieret promissio revertendi Congum.

14. Negotium DEO plurimū commendantes, harum rerum summa
capita exarant in charta, procurant tradi Regi, certiorēmque fieri, nisi salvis iis,
qua proponebant, non posse subsistere Societatem in ea regione; postulare se,
responderet, qua ipsi viderentur, ut conveniens rebus nostris capi possit confi-
lum, & superiores edoceri. Intra scilicet nihil responsi datum. Post
eam moram rescripsit mera verba speciosa. Igitur dederunt literas Latinè scri-
ptas ad Superiores, ne, si interciperentur, intelligi possent. His malis acre-
verunt variolæ genus pestilentiae apud eas gentes, magnâ mortalium strage per
omnes graffatae, Rege incolumi, ut esset duplex Numinis flagellum.

15. Felsi omnes crudeli dominio Garcia Regis ad se liberandos invitâ-
runt Emmanuel Jordanem Ducem Sundensem. Contracto is numero lo ex-
ercitu dicit copias ad metropolim Regni. Increbescente rumore subobscuro
de hostili exercitu misit Rex nostrum Michaëlem Alphonsum, ut placaret Jor-
danem. Superveniente de vanitate rumoris nuncio, jussit regredi Patrem.
Verum paulo pôst sciens re ipsa Jordanem adventare mittit P. Paivam, qui be-
nignè à Jordane exceptus, noluit iter relinquere. Tria tum rogaverat: ne vi-
larentur templâ, ne funderetur sanguis, ne res Lusitanorum abriperentur. Pro-
misit Jordanes adhibendam curam, ut ea observarentur; nec siccus factum est.

16. Redeuntem Paivam, ac memorantem, qua contigissent, Rex gra-
vatè audivit. Unus è pessimis Consiliariis, adversus quem Jordanis veniebat in-
flammator, Regi dixit, Patrem nihil aliud egisse, quam cum Jordane constitui-
sse modum rei gerenda. In his angustiis, licet tantum sexcentos in armis Rex
haberet, decrevit expellere hostem, & urbem tutari. Sed nocte se intende-
armati illi, deserto Rege, sibi fugâ consuluerunt. Rex ipse cum Regina & pau-
cis domesticis profugit in terras Comitis Soniensis patrui sui, sperans se ab eo
restitutum iri. Verum Soniensis, quem etiam Garcia offenderat, ad eum mi-
sit, ut in certis oppidis subsisteret, atque per internuncios secum de suis negotiis
tractaret. Illic moratus Garcia trimetri; attulit conjugem & aviam parentis Pe-
tri matrem, in qua plurimū confidebat propter ingentem fœminæ authorita-
tem inter Dynastas Congenies.

17. De fuga Regis certior factus Jordanis misit, qui comprehendenderent,
sed assuequi non poterant. Sub finem Aprilis urbem ingrediens locavit in thro-
no regio Ambrosum, Regis Alvari nepotem, jam quinquagenarium, ut tunc

videbatur, mentis maturæ, quamvis dies ipsa aliud ostendit. Protinus jussu Regis, & Moxi congorum P. Jatinus adiit Loandam, Præfectum Lusitanum edocuit, cur esset regno privatus Garcia. Licet ægrè, suavit tamen Præfectori co-nanti Garciam restituere, à tali consilio abstineret, Regemque agnosceret Ambrosium. Sic rebus compositis, & itineribus expeditis, Jatinus revertit in Con-gum.

18. Garcia profundo oppressus mærore 23. Junii infelictem diem obiit. Feliciorem in Collegio Congensi 10. Martii Hieronymus Mendius Coadjutor: operam impenderat erudiendis in ea regione pueris. Sentiebamus viri jactu-ram in ea sociorum paucitate. Aucta S. P. Ignatii, & sociorum exigitatio, dum Regis palatio & templo maximo conflagrante allatis à P. Michaële Alphonso S. Protoparentis reliquis periculoso incendium extingueretur. Rex scripsit ad Philippum & Pontificem, rogans, mitti Episcopum de Societate.

Annus 1627. Soc. 88.

Præfectori ad
Indiam.

Mazagonia.

Tres SS. Mar-

tyres Japoniæ.

Mors Fernan-

di Napolii.

Mors Sebasti-

ani Fernandi.

Mors' Antoii

Joantii.

Obeunt P.
Gonfalus
Luifius, & Jo-
annes Fran-
cicus.

Martio mense sex iter instituerunt ad Indiæ gentes, quatuor Lusitanii unus Italus, Belga unus. Sub finem anni eodem vela solvente triplici nave regiæ, vectilunt tres de Societate P. Emmanuel Barreirus Lusitanus, PP. Raynaudus Gouvea, & Bartholomeus Rubothus, Catalauni. Mazagoniam in Africa excolebant Emmanuel Cordeirus, & Antonius Pereira, sacerdotes.

2. Die quintâ Septembri summus Pontifex Urbanus VIII. donavit apo-theosi nostros Japoniæ Martyres Paulum Michium, Joannem Gotum, & Didacum Jacobum Guisayum. Anno sequente Provinciae Collegia solemnam celebritatem ip sis apparavere.

3. Conimbricæ diem 28. Januarii feralem habuit Fernandus Napolius scholaisticus, natus Mandefreni dioecesis Visensis. Ejus præclaræ dotes ac virtutes magnâ spe socios compleverant. Animam nullo unquam graviore peccato commaculavit, quin tenui labecula affligebat se. Ardenter exoptavit navigare in Indiam, & fecisset, nisi mors intercedisset cursum anno Societatis se- ptimo.

4. Ibidem 17. Februarii octogenario majorem mors sibi vindicavit Se-bastianum Fernandum ab obsequiis domesticis, Labundi ortum in dioecesi Portueni. Plurimis per diem & noctem horis orabat in templo nixis genibus. Ter incredibili charitate serviit peste infectis. Nunquam ex ipso auditum verbum imperio Superiorum contrarium. Præcognovit tempus mortis sue.

5. Ejusdem Collegii vivorum numero expunctus est 26. Julii Antonius Joannes Coadjutor, natus Silvaescura in dioecesi Visensi. Cum anno 1610. pergeret Eboram ad Societatem ineundam, obvios habuit adolescentes, qui diffusa-debant iter. Subinde adiuit alius adolescentes, qui in proposito confirmarunt, quem Antonius dicebat suisse suum Custodem Angelum. In Angola, vel Brasiilia, missus à Superiore in quandam silvam conspicit ad se venientem tigrem: nihil turbatus feram alloquitur: *Quid vis? buc sum missus ab obediencia.* Ad quam vocem bellua gressum verit, sèque condidit in silva latebras.

6. Domus Professa Ulyssiponensis doluit 12. Januarii solutum corpore P. Goncalum Luisium, Ulyssiponensem, 4. votorum Professum, Concionatorum optimum. Non illius animum plausus extollebant. Humilitas, patientia, & paupertas cordi erant. In sublevandis miseris ejus plurimum colluxit charitas. Die 14. Augusti socium naçtus est Coadjutorem Joannem Franciscum Carne- queirensem dioecesis Ulyssiponensis. Annis viginti collegit ostiatum elemo-synas, quibus alitur ea domus. Modestia, sui demissio, sancta & prudens sim-plicitas, serena frons, index animi virtutibus exornati, fecerant omnibus ac- ceptum.

7. Au-